

Prästfrun mot dubbelmoralen

Josephine Butler

Det ökade superiet, prostitutionen som tränger allt längre ner i åldrarna, kvinnan som ett utbytbar ting, den ekonomiska krisen, allt påminner om tillståndet i landet vid sekelskiftet. Då som nu växte en sedlighetsrörelse fram. Den gången började kampen mot dubbelmoralen i England, dess eldsjäl var prästfrun Josephine Butler. Idag är det vänstermänniskor som fått stöd av konservativa och religiösa.

Text: Hjärdis Levin

□ Det är i år precis hundra år sedan en organisation mot prostitutionen och dess samhälleliga sanktionering bildades i Sverige. Föreningen var en avdelning i en rörelse som några år tidigare startats i England. Det var ingen renodlad kvinnoörening. I dess ledning stod män, men inspirationen

kom från en kvinna. Denna kvinna var *Josephine Butler*, en prästfru, född och uppvuxen i ett religiöst präglad, men på många sätt rikt utvecklande hem. Efter en allvarlig sorg — hennes enda dotter dog i en olyckshändelse — fick Josephine Butler en livsuppgift i arbetet för prostituerade kvinnor.

Under många år utförde hon i stillhet ett oppoffrande arbete i ett hem för "fallna" kvinnor. Sin kärlek till dessa kvinnor grundade hon på systerskapets idé. Hon kunde lika gärna ha varit en av dem, resonerade hon. Hon hade endast haft tur som fötts till en annan roll i ett mansdominerat samhälle.

Korståg

Vissa företeelser fick henne så småningom att rikta sig utåt och ställa sig i ledningen för ett "heligt kors-

tåg" mot dubbelmoralen, närmast de lagar som infördes i England under åren 1864—1869 för att reglera den alltmer tilltagande prostitutionen. Den sist genomförda av dessa lagar fastställde förhållningsreglerna i garnisonsstäderna samt ett område 15 mil runt dessa.

Dessa lagbestämmelser gäv den sk sedlighetspolisen en stor och mycket godtycklig makt över kvinnor.

Strängt taget kunde varje kvinna inom ett utsatt område, som förklarades misstänkt för ett "osedligt" liv gripas och tvingas att underteckna en "frivillig" besiktningsförbindelse som krävde att hon var fjortonde dag inställd till läkarundersökning, såvida hon inte inför polisdomstolen kunde bevisa att anklagelsen saknade grund. Något motsvarande krävdes inte av de prostituerades kunder.

Reklam för korsett vid sekelskiftet. Idag vykort.

Mest utsatta för lagens verkningar blev givetvis de fattiga och ensamma kvinnor som inte hade någon som kunde rentvå dem. Detta ledde till att kvinnor blev prostituerade som inte tidigare var det. Med en "besiktningförbindelse" på sig var man redan stämplad. Systemet som uppgavs ha tillkommit för att skydda samhället mot det "nödvändiga" onda och

Den svenska arbetarrörelsen gick aldrig med i kampen mot prostitutionen och glömde bort att det var arbetarklassens döttrar som var mest utsatta. I Karbasen, till exempel, som var en socialistisk tidskrift drev man istället med prostituerade och kvinnor överhuvudtaget. Demimonde betyder ungefär halvvärldsdam. Teckningen är från ett nummer av Karbasen i början av 1900-talet.

Den ena demimonde-damen: — Vem var din första ärläk.
Den andra: — Det var några medicinare.

Idag finns krafter som vill få oss att minnas sekelskiftet som något vackert. Genom tv-serier om överklassen lär vi oss hur vi ska möblera våra hem.

dess följder, spridningen av könssjukdomar, blev i sig en väg att rekrytera nya kvinnor till hanteringen.

Redan samma år som systemet fastställdes (1869) höjdes en protest från några av Englands kända och framstående kvinnor, bl a Florence Nightingale och Harriet Martineau, liksom Josephine Butler. Protesten offentliggjordes i Daily News men gav i övrigt inga resultat. En kvinnlig nationalförening bildades dock som en början till ett anfallskrig mot lagarna.

Josephine Butler som var den enda kvinnan i kretsen som hade möjligheter att helt ägna sig åt kampen gav sig med liv och själ in i arbetet. Hon stod under många år emot förföljelser, lynchningsförsök och hetskampanjer. Hon var övertygad om sin kallelse och det var säkert detta som gjorde att hon, en kvinna, vid denna tid över huvudtaget vågade tala och uppträda offentligt och det därtill i ett sådant ämne.

Hopp till arbetarna

Efter att förgäves ha vänt sig till de rika och mäktiga männen ställde hon sitt hopp till arbetarklassen. Det var de fattiga kvinnorna som i största utsträckningen drevs in i prostitutionen. Hon talade för första gången till arbetare under en strejk i Newark och hennes vädjan klingade inte ohörd. En mängd föreningar bildades för att arbeta för akternas avskaffande. Mö-

Nu är hon åter på

ten hölls, fakta redovisades och petitioner underskrevs.

Josephine Butlers kamp inskränkte sig emellertid inte till England. För att försäkra sig om framgång i hemlandet ansåg hon det nödvändigt att öppna striden också på kontinenten.

Hon började sitt arbete i Paris där c:a 15 000 prostituerade häktades varje år. Hon fortsatte till andra franska städer, till Italien och Schweiz. Efter ytterligare ett besök i Paris återkom hon till England i februari 1875 och bildade "Federation for the abolition of government regulation of prostitution" (Förbundet för avskaffandet av regeringensstitutionsregler), i avsikt att förena alla de medverkande från olika länder. I Sverige där förhållningsregler för prostituerade utfärdades 1875, bildades en avdelning av federationen 1878. En tidning, *Sedlighetsvännen*, började snart utges.

Den svenska avdelningen fick snabbt många medlemmar och krävde redan efter ett par år reglernas avskaffande. Dock utan framgång. Föreningen utsattes för stark kritik. De aktiva medlemmarna kallades "sedlighetshyenor". Man menade att de älskade att "rota i smutsen" därför att de innerst inne var attraherade av det de rotade i. Aktivisterna ansåg emellertid att ett problem som skall lösas först måste avslöjas och visas upp för att allmänheten skall få veta vad det handlar om.

modet: Den snörda horan

Vykort med motiv från den här tiden trycks och säljs. Allt detta gjort med sikte främst på kvinnorna. Vi ska anamma de gamla idealen igen är det meningen.

De avslöjanden som federationen gjorde om de sexuella förhållandena retade gallfeber på bl a Aftonbladet som genom några artiklar i början av åttitalet lyckades skapa en opinion som berövade avdelningen många medlemmar.

Överklassrörelse

Något gensvar från den unga arbetarrörelsen i Sverige fick inte federationen. Rörelsen var en överklassrörelse och präglades av en alltför stark sedlighetsnit för att falla den socialistiska arbetarrörelsen i smaken. Många utgick från Babels teori om prostitutionen som en lika nödvändig del av det kapitalistiska samhället som polis och kyrka. Först med det socialistiska samhället kunde den avskaffas.

Satsningen skulle göras på en omvälvning av samhällsförhållandena, i första hand med rösträttens hjälp. En kamp mot prostitution kunde inte få förtur. Den svenska arbetarrörelsen intog således en ståndpunkt som skilde sig från den engelska och glömde bort att det var kvinnorna i deras egen klass som var mest utsatta.

I början av 1800-talet fick emellertid Federationen ett uppsving igen. Flera läkare hade nu ändrat uppfattning angående förhållningsreglerna. Det var en kvinnlig läkare, *Karolina Widerström* som först vågade väcka frågan i läkarsällskapet. Flera yngre radikala kvinnliga läkare följde hennes exempel. En kommitté tillsattes 1903 för att utreda prostitutionen.

Denna kommitté arbetade under många år. Först 1918 upphävdes systemet.

Det var den s k koalitionsregeringen som införde Lex Veneris, en lag som stadgar att alla som är smittade av könssjukdomar är skyldiga att komma under behandling, oavsett kön eller om man är prostituerad eller ej.

Samma sak idag

En mängd drag i dagens samhälle är frapperande lika den tids som här omnämns. Det ökade superiet, prostitutionen som tränger allt längre ner i åldrarna, utnyttjandet av barn som sexualobjekt, synen på kvinnlig sexualitet som en vara som kan köpas och säljas, kvinnan som ett utbytbar ting, de ekonomiska kriserna som hotande moln över våra huvuden.

Den gamla sedlighetsrörelsen hade många schatteringar. Man protesterade inte bara mot de här nämnda företeelserna. Federationen var bara en del i en mycket större rörelse. Man protesterade också mot lyxkonsumtionen i de vällevande grupperna, medan stora delar av befolkningen svält. Kamp fördes mot sjukdomar, allmän svaghet, nervositet och trötthet. Behovet av ett annat levnadssätt, "renare" om man så vill växte fram. Hälsoriktigare kläder, bad, ljus och luft. Man tog upp kampen mot "smutslitteraturen".

Man insåg också att kamp inte kan föras av människor som försjunker i smuts, superi, maklighet och okun-

Överklassflicka vid sekelskiftet, finns att köpa som vykort.

nighet. En kampduglig arbetarklass måste vara en frisk, nykter och kunnig sådan.

Många av dessa drag känner vi igen idag även om fler har tillkommit som miljöförstöringen, narkotikamissbruket. Och samma behov av andra livstilar. Men idag finns också krafter som vill påminna oss om den högborgerligt präglade perioden.

Genom tv-serierna om engelsk överklass får svenska löntagare sina ideal om hur hemmen skall se ut. Detta avspeglar sig i affärernas skyltfönster. Gamla möbler, kläder och porslin kommer till heders och säljs till skyhöga priser.

De s k antikvitetsaffärerna blomstrar. Vykort med motiv från den här tiden trycks och säljs. Leksaker, telefoner, to m den gamla "glödrättningen" har man försökt efterapa (glitterfärg i tuber som man kan "dekorera" allt möjligt med).

Allt detta riktas framför allt till kvinnorna. Det är vi som skall anamma de nya (gamla) strömningarna och anpassa oss efter nostalgin. Det är vi som skall lära oss att tycka att den snörda och instängda borgarkvinnan från viktoriańska eran, bakom vars strama konturer horans upplösta drag döljer sig, är det perfekta kvinnoidealet.

När man idag går ut i en enhetsfront mot porr och prostitution så sker det mycket utifrån samma förutsättningar som den breda sedlighetsrörelse som växte fram under 1800-talets sista årtionden. Det är grupper som värnar om kärleken, om normer för sexuellt beteende, för skydd åt barn, för sexualitet på lika villkor för män och kvinnor. Det är "vänster"-människor med huvudsakligt stöd från konservativt och religiöst håll medan vänstern i stort inte ansluter sig.